

De officiële taal van de EATA is Engels; de Engelse versie is de ‘officiële’ versie.

Gedragscode van de EATA

Goedgekeurd door de EATA-afgevaardigden: 02-07-2007, herzien juli 2010

Inleiding

De gedragscode van de EATA is bedoeld als richtlijn voor nationale organisaties die zijn aangesloten bij de EATA, en voor elk individueel EATA-lid. De code is bedoeld om EATA-leden die werken in de psychotherapie, counseling en bij organisaties en in het onderwijs, te helpen ethisch te handelen¹. Elke nationale vereniging heeft tot taak de code toe te passen in samenhang met de TA-richtlijnen van de deontologische richtlijnen van het eigen land.

Voorts informeert deze code het publiek over welk gedrag men in deze contexten mag verwachten van leden van deze vereniging.

Deze gedragscode richt zich op de criteria voor professioneel ethisch gedrag. Waarden en daaraan gerelateerde ethische beginselen zijn de basis voor het bevorderen van ethisch gedrag en het vaststellen van onethische gedragingen. Dit is het bindende kerndocument voor alle leden van de EATA en kan alleen worden veranderd door de EATA Council. De Ethische Richtlijnen van de EATA (*EATA Ethical Guidelines*, herzien in november 1995), die nu ‘deontologische richtlijnen’ heten, zijn nog altijd geldig en kunnen door de nationale verenigingen aangepast worden. Dat document blijft dus naast de gedragscode van de EATA bestaan.

Nationale verenigingen die bij de EATA aangesloten zijn, nemen de gedragscode van de EATA over en gebruiken hem als referentiekader voor de analyse van specifieke situaties bij hun eigen leden. Elk EATA-lid moet zich er in de eigen praktijk aan conformeren; als dat niet het geval is, zal de nationale vereniging sancties² formuleren.

Deze code bevat drie hoofddelen: het eerste deel is een inleiding tot de code en legt het basisperspectief uit van goed ethisch gedrag; het tweede deel is de kern van de code en verklaart de definitie van basiswaarden en daaraan gerelateerde ethische beginselen; het derde deel is een toepassing van die waarden en beginselen in de praktijk. De indeling is dus als volgt:

Deel I – Algemeen kader van ethisch gedrag

1.1 Definitie van ethiek

1.2 Basisaannames

1.3 Benadering van de gedragscode

1.4 Belangrijkste doelen

1.5 Verplichting

1.5.1 voor bij de EATA aangesloten nationale verenigingen

1.5.2 voor leden van de nationale verenigingen

---

¹ In deze code omvat het woord ‘beoefenaar’ alle leden van de EATA die TA en/of andere concepten als model gebruiken voor begrip en verandering bij individuele mensen, stellen, groepen of organisaties. Het woord ‘cliënt’ duidt alle gebruikers, patiënten, studenten, groepen of organisaties aan die ontvanger zijn van professionele diensten van EATA-leden.

² Sancties kunnen oplopen tot tijdelijke of definitieve ontzegging van lidmaatschap.

Deel II – Kern van de gedragscode

2.1 Basiswaarden

2.2 Ethische basisbeginselen

Deel III – Van gedragscode naar praktijk

3.1 Inleiding

3.2 Een model voor ethische beoordeling

3.3 Tot slot

Appendix – Artikelen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens die een relatie hebben met de basiswaarden

Deel I – Algemeen kader van ethisch gedrag

1.1 Enkele definities van ethiek

Ethiek³ in de breedste zin van het woord is de filosofische discipline die menselijke acties bestudeert die zowel morele intentie als menselijke wil inhouden. Ethiek⁴ vooronderstelt het vermogen te kiezen hoe men handelt. Dit houdt ook het vermogen in keuzes te maken volgens de eigen parameters (subjectieve ethiek) en daarbij rekening te houden met het perspectief van de ander (intersubjectieve ethiek).

Deontologie (professionele ethiek) is de leer van de morele verplichting die beoefenaars hebben en de morele toezegging die zij doen om ethisch te handelen.

1.2 Basisaannames

- *Er is een nauwe samenhang tussen ethiek en uitoefening⁵: gedrag kan ethisch zijn of niet, afhankelijk van of het het welzijn van de eigen persoon en anderen bevordert.*
- *Ethiek is een algemeen kader dat een beoefenaar leidt bij het aanbieden van een professionele dienst en altijd de uitoefening in de praktijk schraagt.* Ethiek beperkt zich niet tot het oplossen van moeilijke, problematische situaties.
- *Ethiek stelt waarden vast die mensen helpen bij het realiseren van hun potentieel als menselijk wezen; waarden vormen een stevige basis voor ethische beginselen als richtlijn voor het verwezenlijken van waarden. Beginselen, die de basis vormen onder deontologische richtlijnen, zijn een leidraad voor professionele beroepsuitoefening.*

1.3 Benadering van de gedragscode

De *gedragscode van de EATA* benoemt *basiswaarden*. Deze waarden bieden beoefenaars een referentiekader voor hun persoonlijke en professionele gedrag, met het doel het welzijn te bevorderen van mensen die betrokken zijn in een professionele relatie. Deze waarden helpen bij het vormen van criteria voor ethisch en professioneel gedrag. De gedragscode bevat basiswaarden en verwante ethische beginselen, en gebruikt ze als basis om ethische uitoefening te brengen in alle vormen van hulpverlening.

De *deontologische richtlijnen* (richtlijnen voor professionele ethiek) leveren een pakket voorschrijvende regels om het gedrag van de beoefenaar te reguleren ter bescherming van de rechten van elke gebruiker. Ze zijn strikt verbonden aan de nationale wetten en specifiek voor verschillende beroepsgroepen.

Het doel van de *gedragscode* en de *deontologische richtlijnen* is rechten van de mens te garanderen en tegelijkertijd te voldoen aan de nationale wetten.

---

³ De definitie is afkomstig uit een Italiaans woordenboek: *Dizionario delle Idee*, Sansoni, 1977, p. 392.

⁴ De eigenlijke betekenis van ethiek is dat het synoniem is met zedelijk gedrag ('ethos' en 'mos/mores' betekenen in respectievelijk het Grieks en het Latijn 'gewoonte', 'gebruik') en het verwijst naar het vermogen tot zelfonderzoek met het doel vervulling te vinden: dus wij gedragen ons ethisch als we ons potentieel vervullen en rekening houden met de vervulling van de ander (*Dizionario delle Idee*, Sansoni, 1977, p. 392).

⁵ 'Uitoefening' betekent de professionele relatie van hulp waar sprake van is als een beoefenaar en een gebruiker het eens zijn over een helder contract. Dit is van toepassing in alle vier de specialismen: psychotherapie, counseling, onderwijs en organisaties; de toepassing kan verschillend zijn, maar de rationale is in al deze gebieden dezelfde.

In deze gedragscode ligt de nadruk op het belang van het hanteren van heldere waarden en ethische beginselen, om een referentiekader te vormen voor het beheersen van een breed scala aan situaties, zelfs als die niet allemaal specifiek in de gedragscode beschreven zijn.

Door deze benadering is het terrein van de ethische beroepsuitoefening niet meer het toepassen van een pakket regels die aangeven wat wel en niet gedaan moet worden, maar een overweging van de waarden en beginselen waardoor beoefenaars van Transactionele Analyse zich laten leiden. Daarnaast maakt het beschrijven van onze ethiek in termen van algemene waarden en beginselen het makkelijker om rekening te houden met culturele verschillen binnen de EATA-gemeenschap, en biedt het nationale verenigingen een sjabloon voor integratie ervan in de nationale deontologische code (codes voor professioneel ethisch handelen). Het is mogelijk dat de beoefenaar situaties tegenkomt die niet door specifieke voorschriften worden gedekt, of zich geplaatst ziet voor een keuze tussen meer dan één ethisch principe. In dergelijke omstandigheden wordt elke gekozen manier van handelen alleen onethisch indien aangetoond kan worden dat de beoefenaar niet de juiste zorg heeft besteed aan de waarden en beginselen van TA. Alle gegeven voorbeelden zijn ontwikkeld als indicatie van goed beroepsgedrag en moeten niet beschouwd worden als allesomvattend.

1.4 Belangrijkste doelen

1. Het verhogen van het bewustzijn van de beoefenaar en zijn manier van denken in termen van ethiek (zowel waarden en beginselen als normen en verboden) om zo een referentiekader te creëren voor het analyseren van situaties met mensen.
2. Het geven van een helder ethisch kader aan EATA-leden, zodat de beoefenaar over criteria kan beschikken om ethische posities te kiezen, en het kader als een sjabloon kan gebruiken om situaties die zich in de praktijk voordoen te analyseren.
3. Het leveren van een aantal toepassingsvoorbeelden van ethische beginselen, die afgeleid zijn van waarden, zodat beoefenaars de relatie tussen de twee begrijpen en zich niet zomaar blindelings schikken naar een stel regels.
4. Het aantonen van de noodzaak van zelfonderzoek door naar waarden en ethische beginselen te kijken in plaats van naar een lijst met regels en vereiste gedragingen.

1.5 Verplichting

Vanwege de aard van de EATA, een vereniging van verenigingen, valt dit stuk in twee delen uiteen: het eerste deel is specifiek voor de verenigingen, en het tweede deel is voor de individuele EATA-leden. De aanvaarding van deze gedragscode is vereist voor lidmaatschap van de EATA, voor zowel verenigingen als individuele leden.

1.5.1 Verplichting voor bij de EATA aangesloten nationale verenigingen

Elke bij de EATA aangesloten nationale vereniging gaat akkoord met deze gedragscode en verplicht zich:

- haar eigen deontologische richtlijnen op te stellen (desgewenst op basis van de deontologische richtlijnen van de EATA) in overeenstemming met het volgende:
  - de gedragscode van de EATA;
  - de richtlijnen voor professionele praktijkuitoefening van de EATA en ITAA;
  - de eigen nationale wetten;

- de nationale deontologische richtlijnen moeten rekening houden met de verschillende beroepen van TA-beoefenaars en culturele aspecten;
- ervoor zorg te dragen dat elk lid de gedragscode van de EATA, de richtlijnen voor professionele praktijkuitoefening van de ITAA en de nationale deontologische richtlijnen onderschrijft, en ze in de praktijk hanteert;
- ervoor zorg te dragen plaatselijke situaties op te lossen waarin het professionele gedrag van een lid niet in overeenstemming is met de nationale deontologische richtlijnen, de gedragscode van de EATA of nationale wetten;
- zich te wenden tot de Ethische Commissie van de EATA in geval van een onopgeloste kwestie met een lid of een lid-organisatie, en hulp te vragen om het proces duidelijk te krijgen en tot een oplossing te kunnen komen.

1.5.2 Verplichting voor leden van de nationale verenigingen

Elk individueel EATA-lid, gewoonlijk via een nationale vereniging, stemt in met de gedragscode van de EATA en verplicht zich tot:

- het gebruik van de gedragscode als referentiekader voor zijn/haar ethische denken en overwegingen, en als leidraad voor zijn/haar praktijkuitoefening;
- het volgen van de deontologische richtlijnen (richtlijnen voor professionele ethiek) van het eigen land, daarbij rekening houdend met zijn/haar specifieke beroep.

Elk individueel lid is verantwoordelijk voor zijn/haar eigen professionele gedrag en is zich bewust van zijn/haar verbondenheid met de EATA-gemeenschap. Als gedrag niet in overeenstemming is met de gedragscode van de EATA en nationale deontologische richtlijnen, zal het onderzocht en beoordeeld worden door de nationale vereniging, en die zal sancties nemen waar van toepassing.

Elke EATA-trainer verplicht zich tot het bespreken van en nadenken over deze gedragscode in alle aspecten van de training.

Deel II – Kern van de gedragscode

Ethiek is een discipline die de basiswaarden expliciet maakt die als richtsnoer dienen voor het denken en doen van de mens.

Waarden zijn afkomstig uit een existentiële en filosofische visie, gelden voor iedereen en dragen bij aan het welzijn van de persoon zelf en anderen. Ze zijn universeel en ontstijgen zowel culturele normen als de ontwikkeling van individuele verwezenlijkingen.

Ethische beginselen zijn afgeleid van waarden, en wijzen op aan te nemen houdingen om waarden te vertalen naar de beroepspraktijk. Beginselen moeten logischerwijs cultureel geïnterpreteerd worden. Sommige beginselen kunnen in verschillende culturen op verschillende manieren uitgedrukt worden. Ze gelden ook voor iedereen die direct of indirect bij die beoefenaar betrokken is.

In dit onderdeel worden specifieke waarden en ethische beginselen vastgesteld en gedefinieerd. De waarden zijn essentieel voor elke gezonde ontwikkeling van mensen, zowel individueel als interpersoonlijk, en kunnen dus beschouwd worden als fundamentele rechten van de mens. Vandaar dan ook dat de waarden zoals in deze gedragscode beschreven, overeenkomen met de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens⁶.

Ethische beginselen worden kort gedefinieerd. Ze moeten in de praktijk toegepast worden door rekening te houden met mensen die er direct of indirect bij betrokken zijn. Daarom wordt voor elk principe een lijst gegeven van zaken die behandeld moeten worden om goed ethisch te kunnen handelen jegens de cliënt, de beoefenaar zelf, trainees, collega's en mensen in de omgeving/van de gemeenschap.

2.1 Basiswaarden

'Waarde' wil zeggen wat de mens fundamenteel nodig heeft om zijn/haar eigen ontwikkeling en ontplooiing en die van anderen te bevorderen. Het houdt ook de verwijzing in naar natuurlijke wetten die de mens helpen zich met respect te gedragen jegens zichzelf en anderen. De volgende vastgestelde waarden hebben te maken met de rechten van de mens, en staan opgenomen in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

Dit referentiekader komt ook overeen met het existentiële en filosofische perspectief van Transactionele Analyse. Veel waarden kunnen geëxtrapoleerd worden; dus de lijst hieronder mag door EATA-leden niet als uitputtend worden beschouwd.

De belangrijkste waarden zijn, gezien de reeks van activiteiten waarmee leden zich bezighouden:

1. Waardigheid van mensen⁷

Elke mens is van waarde, ongeacht zijn/haar geslacht, sociale positie, religieuze overtuiging, etnische afkomst, lichamelijke of geestelijke gezondheid, politieke overtuiging, seksuele oriëntatie, etc.

2. Zelfbeschikking⁸

---

⁶ Deze is formeel op 10 december 1948 bekendgemaakt door de Algemene Vergadering van de Verenigde Naties in de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens.

⁷ Art. 1, 2 en 3 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zie appendix.

⁸ Art. 18 en 19 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zie appendix.

Elk individu is vrij zijn of haar eigen toekomst te kiezen binnen de nationale wetten van het eigen land en met de verschuldigde overweging van de noden van zichzelf en anderen. Elke persoon kan uit ervaring leren verantwoordelijk te zijn voor zichzelf en tegelijkertijd rekening te houden met de aard van de wereld en de vrijheid van anderen.

3. *Gezondheid*⁹

Lichamelijke en geestelijke stabiliteit is het recht van iedere mens en moet actief gewaarborgd worden.

4. *Veiligheid*¹⁰

Elke persoon moet in staat zijn de omgeving te verkennen en te groeien in een omgeving die een gevoel van veiligheid mogelijk maakt.

5. *Wederzijdsheid*¹¹

Elke persoon, in ogenschouw genomen dat hij/zij leeft en groeit in een interpersoonlijke wereld, is wederzijds betrokken bij het welzijn van anderen, waarbij hij/zij onderlinge afhankelijkheid met anderen ontwikkelt om te bouwen aan de eigen veiligheid en die van anderen.

Deze waarden zijn direct aan elkaar gerelateerd en beïnvloeden TA-beoefenaars in hun eigen beroepspraktijk.

2.2 Ethische basisbeginselen

Vanwege de aard van waarden en het belang ervan in het leven van mensen, en om het respect en de rechten van elke persoon te garanderen, is het nodig heldere gedragsrichtlijnen vast te stellen die vast verbonden zijn aan de waarden. Ethische beginselen worden van waarden afgeleid en zijn bedoeld als aanwijzing hoe te handelen, met het doel het welzijn, de ontwikkeling en de groei van mensen te bevorderen. Ze zijn prescriptief en bieden criteria voor ethisch gedrag.

Met waarden als uitgangspunt is het mogelijk een reeks ethische beginselen te bepalen. De belangrijkste zijn:

- respect;
- empowerment;
- protectie;
- verantwoordelijkheid;
- betrokkenheid in relaties.

Binnen de hulpverlening moeten ethische beginselen zich richten op veel doelgroepen om ethisch gedrag te kunnen beïnvloeden. De belangrijkste zijn:

- cliënten;
- de beoefenaar zelf;
- trainees;

---

⁹ Art. 24 en 25 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zie appendix.

¹⁰ Art. 22 en 23 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zie appendix.

¹¹ Art. 29 van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens, zie appendix.

- collega's;
- mensen in de omgeving/van de gemeenschap.

TA-beoefenaars nemen elke waarde en elk afgeleid ethisch beginsel in beschouwing, en onderzoeken bij zichzelf welke houding zij moeten aannemen en hoe zij zich moeten gedragen bij elk van de hierboven genoemde doelgroepen. De beoefenaar analyseert elke situatie terwijl hij/zij kijkt naar de invloed die ethisch beginselen op zijn/haar praktijk hebben, en kiest vormen van gedrag die rekening houden met een breed scala aan factoren, bijvoorbeeld cliënt, zichzelf, omgeving.

Na een korte definitie van elk ethisch beginsel volgt een lijst met aandachtspunten. Zo kan een beoefenaar een situatie beoordelen en verantwoordelijkheid nemen voor zijn/haar keuzes. Allereerst zijn er voorbeelden van goede praktijkuitvoering, die ontwikkeld zijn als antwoord op dat ethische beginsel. De lijst geeft criteria die in de TA-praktijk gehanteerd moeten worden. Dit is bedoeld om de beoefenaar te stimuleren bij zichzelf te rade te gaan om beginselen te vertalen naar de praktijk. De lijst is niet uitputtend en elke beoefenaar zal zijn/haar eigen reactie vinden op de vijf genoemde doelgroepen. Zo kan de beoefenaar de redenen voor zijn/haar eigen gedrag helder krijgen.

1. *Respect* voor elke persoon als mens, onafhankelijk van specifieke kenmerken of kwaliteit.

- jegens cliënten: beoefenaars nemen de persoonlijke perspectieven van elk individu volledig in overweging en proberen die te begrijpen. Zij zullen de persoon helpen congruent te zijn met zijn/haar eigen perspectief. De beoefenaars zullen de cliënt hun best mogelijke diensten leveren. De beoefenaars bieden een veilige en professionele omgeving en zorgen er, in het bewustzijn van de macht van hun positie, voor een te vertrouwen omgeving te creëren, waarbij ze elke situatie vermijden die wie dan ook uitbuit e.d.
- jegens zichzelf: beoefenaars zullen rekening houden met hun eigen perspectief/problemen/voorkeuren, en elke cliënt met wie of situatie waarmee zij niet overweg willen of kunnen, doorverwijzen naar andere competente collega's, etc.
- jegens trainees: trainers zijn zich bewust van het leerniveau van de trainees en geven adequate steun, leveren alle noodzakelijke leermiddelen en staan ervoor open om hun eigen docerstijl aan de orde te stellen ten behoeve van aanpassingen aan de leerbehoeften van de trainees, etc.
- jegens collega's: beoefenaars zijn zich blijvend bewust van de professionaliteit van collega's, en als er dienaangaande bezorgdheid is, wenden zij zich daarmee rechtstreeks tot de collega. Na geluisterd te hebben naar de reactie, vellen de beoefenaars een onafhankelijk oordeel over de zaak, etc.
- jegens de gemeenschap: beoefenaars houden rekening met de specifieke cultuur van hun gemeenschap en proberen niet hun eigen waarden e.d. op te leggen.

2. *Empowerment*, die het belang van het versterken van de groei van elke persoon benadrukt.

- jegens cliënten: beoefenaars verplichten zich te werken aan de ontwikkeling van het bewustzijn in cliënten van hun waardigheid, verantwoordelijkheid en rechten, etc.
- jegens zichzelf: beoefenaars blijven zich ontwikkelen en scholen in hun specialisme om hun kennis te vergroten en te zorgen voor hun professionele en persoonlijke groei e.d.
- jegens trainees: beoefenaars beoordelen de vakbekwaamheid van hun trainees en

- stellen hen in staat hun potentieel, groei, welzijn, etc. te ontwikkelen.
- jegens collega's: beoefenaars respecteren de bijdragen van een collega en scheppen gelegenheden om hun professionaliteit uit te breiden, waarbij ze uitkijken naar mogelijkheden om vaardigheden met anderen te delen in plaats van jaloers te zijn op hun ontdekkingen, etc.
  - jegens de gemeenschap: beoefenaars denken in termen van breder welzijn zowel van de gemeenschap als van het individu, etc.
3. *Protectie* houdt het zorgen in zowel voor zichzelf als voor anderen (fysiek, psychisch, etc.), waarbij het unieke en de waarde van iedereen in gedachten gehouden wordt.
- jegens cliënten: beoefenaars bieden cliënten adequate diensten in een veilige werkomgeving (bv. vertrouwelijkheid, fysieke veiligheid, bewuste toestemming voor procedures met hoog risico) en zijn zich bewust van eventuele destructieve neigingen van een cliënt. Ze gaan geen professionele contracten aan of continueren bestaande contracten waarbij andere activiteiten of relaties het professionele contract in gevaar zouden kunnen brengen (G)¹². Zij handhaven de vertrouwelijkheid zelfs na beëindiging van de therapeutische relatie (H), etc.
  - jegens zichzelf: beoefenaars houden hun eigen waarden en hun eigen leerproces in de gaten, en weigeren in situaties te werken die conflicten met zichzelf inhouden of een hoger niveau van vakbekwaamheid vereisen. Zij houden hun eigen veiligheid in de gaten en besluiten de relatie met de cliënt te beëindigen als zij enige fysieke of psychische toestand ondervinden die afbreuk doet aan hun vermogen om effectief en vakbekwaam met die cliënt te werken (K), etc.
  - jegens trainees: beoefenaars moedigen trainees aan hun eigen voorkeuren en grenzen te herkennen, om zo zichzelf en hun cliënten te beschermen tegen inadequate of schadelijke interventies. Zij stimuleren trainees om goed aandacht te hebben voor hun persoonlijke en professionele groei, te kijken naar hun persoonlijke stijl, en aandacht te besteden aan persoonlijke zaken die hun eigen veiligheid of die van anderen in de weg kunnen staan, etc.
  - jegens collega's: beoefenaars zijn bereid collega's op geringschattende opmerkingen of acties aan te spreken (B), etc.
  - jegens de gemeenschap: beoefenaars leveren de cliënten diensten in volledige naleving van de bestaande wetten in hun land (I), etc.
4. *Verantwoordelijkheid* impliceert rekening houden met de gevolgen van onze eigen acties als cliënt, trainer, therapeut, supervisor, counselor, etc.
- jegens cliënten: beoefenaars stellen duidelijke contracten op en hanteren de professionele relatie zodanig dat er geen schade wordt aangebracht aan de cliënt als de cliënt niet onafhankelijk en verantwoordelijk kan of wil functioneren (E). Zij exploiteren de cliënt op geen enkele manier (F), noch handelen zij op een manier die de cliënt opzettelijke of weloverwogen schade bezorgt (C), etc.
  - jegens zichzelf: beoefenaars overdenken het effect van hun positie op de cliënt en zijn voorzichtig in hun manier van reageren op cliënten, om zo welzijn te bevorderen en misbruik te voorkomen, etc.
  - jegens trainees: beoefenaars zijn zich bewust van de leerbehoeften van hun trainees en voorzien hen van de hulpmiddelen en informatie die zij nodig hebben om te leren. Als een trainee niet bereid is een onethische situatie te veranderen, confronteren zij hem of haar daarmee en besluiten zij tot specifieke, ethische

¹² De letter tussen haakjes verwijst naar de vorige gedragscode van de EATA.

acties, etc.

- jegens collega's: beoefenaars accepteren de verantwoordelijkheid om een collega, indien zij redelijke redenen hebben om aan te nemen dat hij/zij op een onethische manier handelt, hierop aan te spreken, en als dit niet tot een oplossing leidt, die collega aan te geven bij de juiste ethische instantie (L), etc.
- jegens de gemeenschap: beoefenaars beschouwen het als een professionele verantwoordelijkheid om begaan te zijn met de psychologische en fysieke gezondheid van hun gemeenschap, etc.

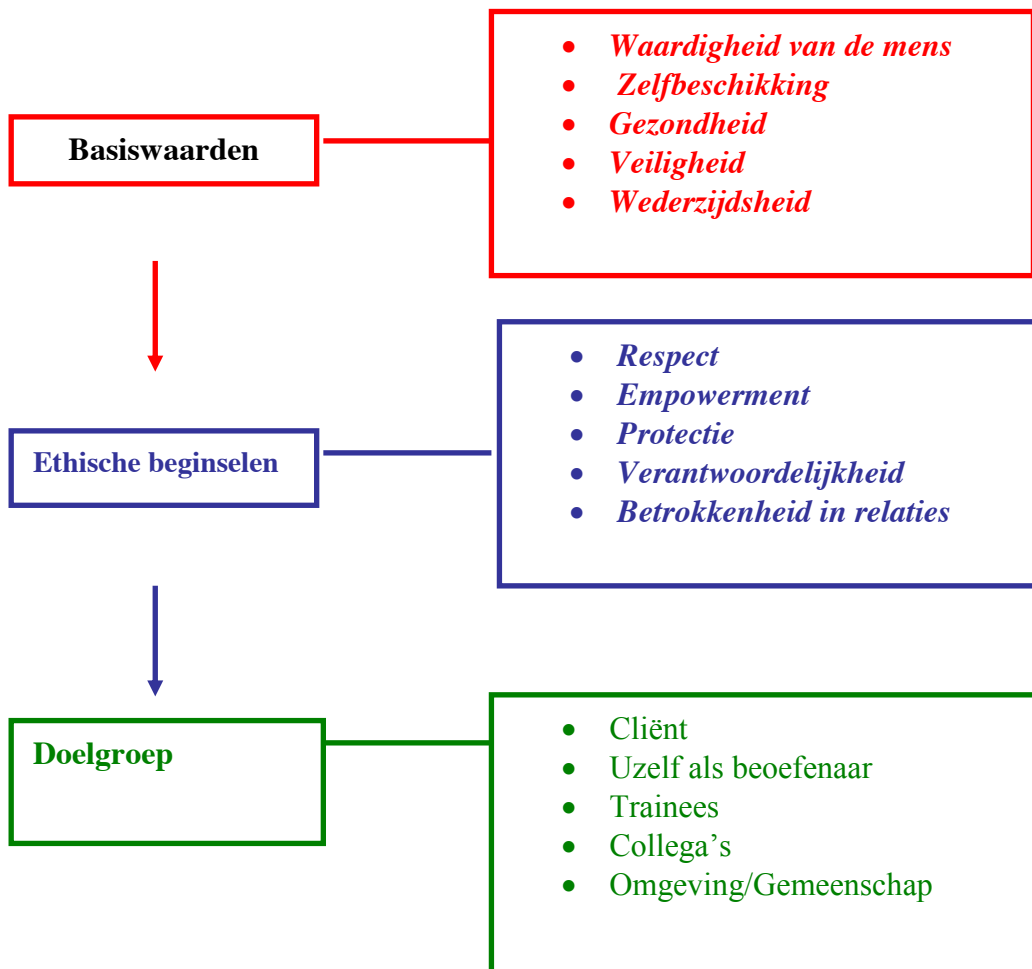
5. *Betrokkenheid in relaties* betekent oprecht belangstelling ontwikkelen voor het welzijn van onze cliënten.

- jegens cliënten: beoefenaars nemen zorgvuldig de interpersoonlijke wereld van het individu in beschouwing en wegen hun eigen invloed daarop zorgvuldig af, etc.
- jegens trainees: beoefenaars leren trainees rekening te houden met de interpersoonlijke wereld van hun cliënten, etc.
- jegens collega's: beoefenaars nemen deel aan conferenties en laten anderen profiteren van hun bijdragen, etc.
- jegens de gemeenschap: beoefenaars staan bewust en actief in het leven van hun gemeenschap, etc.

Voor het nemen van een ethische beslissing laten de beoefenaars zich steunen door ethische beginselen, die hen in staat stellen verschillende situaties zo te beoordelen dat hun keus weloverwogen kan zijn. Het kan echter voorkomen dat beoefenaars in situaties terechtkomen waar het niet mogelijk is alle toepasselijke beginselen met elkaar in overeenstemming te brengen. Ondanks dit probleem zullen de beoefenaars dan toch naar de specifieke situatie moeten kijken, de verschillende perspectieven moeten overwegen en aanspreekbaar moeten zijn op hun beslissingen.

De volgende schematische voorstelling (figuur 1) is een synthese van de kern van de gedragscode. Er zijn drie verschillende niveaus om de situaties in termen van ethiek te beoordelen:

1. Niveau 1, *Basiswaarden* – is toepasbaar op elke mens en universeel geldig.
2. Niveau 2, *Ethische beginselen* – nodigt uit tot culturele interpretatie en impliceert verschillen in de verschillende beroepen.
3. Niveau 3, *Doelgroep* – geeft de mensen of situaties aan die beschouwd moeten worden bij ethische beroepsuitoefening in de praktijk.

Figuur 1: Synthese van de kern van de gedragscode: drie analyseniveaus voor ethische beroepsuitoefening in de praktijk.

Deel III – Van gedragscode naar praktijk

3.1 Inleiding

Zoals eerder gezegd, is deze gedragscode bedoeld om TA-beoefenaars een referentiekader te bieden om hen te helpen situaties te overdenken en te analyseren in termen van ethisch handelen en daarbij rekening te houden met de complexiteit van de menselijke situatie. Op deze manier zullen beoefenaars de juiste professionele keuzen kunnen maken en zich daarbij kunnen concentreren op zowel waarden en beginselen als normen en verboden. De gedragscode benadrukt de verantwoordelijkheid van de beoefenaar bij de beslissing hoe te interveniëren op zijn/haar specifieke gebied: psychotherapie, counseling en in het onderwijs en bij organisaties.

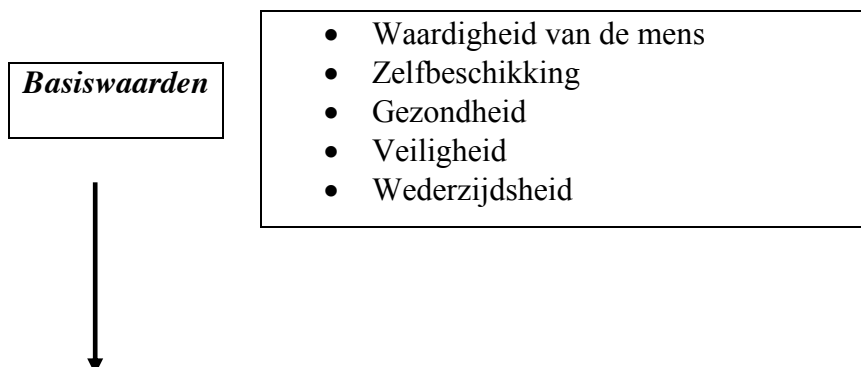
Deze gedragscode onderstreept het belang van een ethische houding die vanzelfsprekend tot uitdrukking moet komen in ethisch gedrag. Het doel ervan is te kunnen beschikken over een brede toepassing bij het analyseren van situaties waarin een TA-beoefenaar in de eigen praktijk zou interveniëren, om zo te kunnen bijdragen tot de groei van de cliënt in zijn of haar gemeenschap.

Elk EATA-lid (1.5.2) verplicht zich de gedragscode als referentie te gebruiken in de eigen professionele praktijk en de gedragscode te integreren in de deontologische richtlijnen, conform de eigen nationale wetten.

Dit gedeelte is bedoeld als brug naar de ethische praktijk. Hieronder wordt een grafisch instrument geboden als hulpmiddel om de vereiste complexiteit visueel voor te stellen bij het toepassen van de gedragscode in de praktijk. Het hulpmiddel (een model voor de ethische beoordeling) daagt alle TA-beoefenaren uit om hun eigen manier van denken in termen van ehtiek te ontwikkelen door middel van een oplettende, complexe analyse en beoordeling van de situatie, en daarbij de verantwoordelijkheid te nemen voor de keuze van de juiste, geschikte interventies.

3.2 Een model voor ethische beoordeling

Het model hieronder (figuur 2) geeft de hoofdpunten weer die in deel II van deze gedragscode zijn beschreven. Het stoelt voornamelijk op de derde basisaanname, genoemd in 1.2: *Ethiek stelt waarden vast die mensen helpen bij het realiseren van hun potentieel als menselijk wezen; waarden vormen een stevige basis voor ethische beginselen als richtlijn voor het verwezenlijken van waarden. Beginselen, die de basis vormen onder deontologische richtlijnen, zijn een leidraad voor professionele beroepsuitoefening.*

TOEPASSINGSGEBIEDEN					
	Uzelf	Cliënt	Trainees	Collega's	Gemeenschap
Ethische beginselen	Respect				
	Empowerment				
	Protectie				
	Verantwoordelijkheid				
	Betrokkenheid in relaties				

Figuur 2: Een model voor ethische beoordeling conform de gedragscode van de EATA.

In figuur 2 is grafisch te zien dat basiswaarden de basis en de fundamenten vormen voor ethische beginselen die in de praktijk moeten worden toegepast. De pijl van basiswaarden naar ethische beginselen illustreert de noodzaak om een zaak eerst te onderzoeken in termen van basiswaarden. Het volgende proces is dan het bepalen van de ethische beginselen die relevant zijn voor de situatie, per toepassingsgebied. Dit kader kan helpen bij de oriëntatie op de interventie in de context van de praktijk.

Het onderste deel van de figuur bevat een tweedimensionale tabel die de complexiteit van de ethische beoordeling onderstreept en zichtbaar maakt. We moeten rekening houden met de ethische beginselen en verschillende doelgroepen die van toepassing zijn, om te kunnen bepalen welke voor de interventie speciale aandacht behoeven. Vaak moeten beoefenaars op hetzelfde moment rekening houden met verschillende doelgroepen en beginselen.

De beoefenaar moet zich er bewust van zijn dat er conflicten kunnen ontstaan bij de keuze van een interventie. De TA-beoefenaars zullen een welbewuste beslissing nemen, kijkend naar de doelgroepen (zichzelf, cliënten, trainees, collega's, gemeenschap), met de implicaties voor de mensen in ogenschouw en rekening houdend met hun eigen opvattingen, gevoeligheden, achtergrond, cultuur en waarden.

3.3 Tot slot

Vaak is het een moeilijk en serieus proces om te komen tot een juiste ethische beslissing, en is het het resultaat van een complexe operatie die door de TA-beoefenaar tot een goed einde wordt gebracht dankzij zijn/haar denken in termen van de prioriteit tussen belangrijke zaken waar rekening mee gehouden moet worden, in het licht van basiswaarden, ethische beginselen en verschillende toepassingsgebieden in de professionele praktijk.

Het perspectief van deze gedragscode van de EATA maakt de verantwoordelijkheid van de beoefenaar groter en is ingewikkelder te volgen dan een checklist van normen of verboden, aangezien het rekening houdt met de complexiteit van het leven en het daaruit volgende belang om waarden, intenties, houdingen, wensen en angsten, gecombineerd met gedragsaspecten, af te wegen.

Appendix – Artikelen van de Universele Verklaring van de Rechten van de Mens die een relatie hebben met de basiswaarden

Art. 1: *‘Alle mensen worden vrij en gelijk in waardigheid en rechten geboren. Zij zijn begiftigd met verstand en geweten, en behoren zich jegens elkander in een geest van broederschap te gedragen.’*

Art. 2: *Eenieder heeft aanspraak op alle rechten en vrijheden, in deze Verklaring opgesomd, zonder enig onderscheid van welke aard ook, zoals ras, kleur, geslacht, taal, godsdienst, politieke of andere overtuiging, nationale of maatschappelijke afkomst, eigendom, geboorte of andere status. Verder zal geen onderscheid worden gemaakt naar de politieke, juridische of internationale status van het land of gebied, waartoe iemand behoort, onverschillig of het een onafhankelijk, trust-, of niet-zelfbesturend gebied betreft, dan wel of er een andere beperking van de soevereiniteit bestaat.*

Art. 3: *Eenieder heeft het recht op leven, vrijheid en onschendbaarheid van zijn persoon.*

Art. 18: *Eenieder heeft recht op vrijheid van gedachte, geweten en godsdienst; dit recht omvat tevens de vrijheid om van godsdienst of overtuiging te veranderen, alsmede de vrijheid hetzij alleen, hetzij met anderen zowel in het openbaar als in zijn particuliere leven zijn godsdienst of overtuiging te belijden door het onderwijzen ervan, door de praktische toepassing, door eredienst en de inachtneming van de geboden en voorschriften.*

Art. 19: *Eenieder heeft recht op vrijheid van mening en meningsuiting. Dit recht omvat de vrijheid om zonder inmenging een mening te koesteren en om door alle middelen en ongeacht grenzen inlichtingen en denkbeelden op te sporen, te ontvangen en door te geven.*

Art. 22: *Eenieder heeft als lid van de gemeenschap recht op maatschappelijke zekerheid en heeft er aanspraak op dat door middel van nationale inspanning en internationale samenwerking, en overeenkomstig de organisatie en de hulpbronnen van de betreffende Staat, de economische, sociale en culturele rechten die onmisbaar zijn voor zijn waardigheid en voor de vrije ontplooiing van zijn persoonlijkheid, verwezenlijkt worden.*

Art. 23: *(1) Eenieder heeft recht op arbeid, op vrije keuze van beroep, op rechtmatige en gunstige arbeidsvoorwaarden en op bescherming tegen werkloosheid. (2) Eenieder, zonder enige achterstelling, heeft recht op gelijk loon voor gelijke arbeid. (3) Eenieder die arbeid verricht heeft recht op een rechtvaardige en gunstige beloning, die hem en zijn gezin verzekert van een menswaardig bestaan, en die zo nodig met andere middelen van sociale bescherming zal worden aangevuld. (4) Eenieder heeft het recht om vakverenigingen op te richten en zich daarbij aan te sluiten ter bescherming van zijn belangen.*

Art. 24: *Eenieder heeft recht op rust en op eigen vrije tijd, met inbegrip van een redelijke beperking van de arbeidstijd, en op periodieke vakanties met behoud van loon.*

Art. 25: *(1) Eenieder heeft recht op een levensstandaard die hoog genoeg is voor de gezondheid en het welzijn van hemzelf en zijn gezin, waaronder inbegrepen voeding, kleding, huisvesting en geneeskundige verzorging, en de noodzakelijke sociale diensten, alsmede het recht op voorziening in geval van werkloosheid, ziekte, invaliditeit, overlijden van de echtgenoot, ouderdom of een ander gemis aan bestaansmiddelen ontstaan ten gevolge van omstandigheden buiten zijn wil. (2) Moeder en kind hebben recht op bijzondere zorg en bijstand. Alle kinderen, al dan niet wettig geboren, zullen dezelfde sociale bescherming genieten.*

Art. 29: *(1) Eenieder heeft plichten jegens de gemeenschap, zonder welke de vrije en volledige ontplooiing van zijn persoonlijkheid niet mogelijk is. (2) In de uitoefening van zijn rechten en vrijheden zal eenieder slechts onderworpen zijn aan die beperkingen die bij de wet zijn vastgesteld, en wel uitsluitend ter verzekering van de onmisbare erkenning en eerbiediging van de rechten en vrijheden van anderen, en om te voldoen aan de gerechtvaardigde eisen van de moraliteit, de openbare orde en het algemeen welzijn in een democratische gemeenschap. (3) Deze rechten en vrijheden mogen in geen geval worden uitgeoefend in strijd met de doeleinden en beginselen van de Verenigde Naties.*